

O NEPOSREDNEM, SPONTANEM, GOVORJENEM BESEDILU Z JEZIKOVNOSTILISTIČNEGA IN JEZIKOVNOPRAGMATIČNEGA VIDIKA

Mira Krajnc Ivič

Filozofska fakulteta, Maribor

UDK 81'42:81'38

Neposredna, zlasti spontana in govornjena besedila so predmet raziskav jezikovne pragmatike, analize diskurza. Prispevek prikazuje možnosti analiziranja in interpretiranja teh besedil tudi z vidika jezikovne stilistike, ki se ukvarja z vprašanji jezikovnih različic. Stilistika s pragmatiko in njenim razumevanjem konteksta kot kognitivnega prispevka k sporočenemu osmišlja izbore pri tvorjenju in interpretiranju besedil.

spontano besedilo, govornjeno besedilo, jezikovna pragmatika, jezikovna stilistika, kontekst

Direct, especially spontaneous and spoken texts are the subject of pragmalinguistic and discourse analysis research. This paper shows the possibilities for analysing and interpreting such texts from a pragmalinguistics point of view that deals with the questions of language versions. Stylistics with pragmatics and the understanding of context as a cognitive contribution to the message gives meaning to selection when forming and interpreting texts.

spontaneous text, spoken text, pragmalinguistics, stylistics, context

Uvod

Namen prispevka¹ je povezati tisti vidik jezikovne pragmatike, ki vključuje razumevanje konteksta kot kognitivnega prispevka k interpretaciji besedil, in sicer znanja, kar vključuje tudi Griceovo sodelovalno načelo. Oboje sodi v okvir t. i. mentalnega sveta, pogojevanega tudi s socialnim in fizičnim svetom, s čimer to načelo prispeva k razumevanju (stilnih) izborov, ki jih govorec² naredi pri tvorjenju besedila. To pa se nanaša na vidike jezikovne stilistike kot področja, ki se po eni strani ukvarja z jezikovnimi različicami, stili, po drugi strani pa z načini ubeseditve, torej z izbiranjem jezikovnih sredstev med dano množico potencialno enako sprejemljivih, ustreznih in verjetno dogovorjenih znakov. Izraz *verjetno* se nanaša na odstopanja od knjižno-jezikovne norme, ob upoštevanju, da je norma govornjenih besedil bistveno bolj fleksibilna, saj tako rekoč nastaja v konkretnem komunikacijskem stiku sproti in spontano.

¹ Prispevek je nastal v okviru programske skupine P6-0156 *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*.

² Termin *govorec* je rabljen v pomenu *jezikovni uporabnik*.

Jezikovna stilistika

Usmerjena je na proučevanje naravnega človeškega jezika kot sistema znakov, ki ima svojo strukturo in tudi svoje podsisteme. Kot predmet njenega raziskovanja se v (slovenskem) jezikoslovju v temelju razume raziskovanje funkcijskih stilov oz. jezikovnih zvrsti, različic (prim. Toporišič 2000: 27–32) in jezika nekega književnika ali skupine književnikov, predmet raziskovanja pa je umetnostno besedilo (prim. Pogorelec 2011).³ S pridevniškimi določilom *praktičen* se implicira norma oz. vrednotenje izbora jezikovnega sredstva kot dobrega ali slabega, pravega ali nepravilnega ter uporabna vrednost načel stilistike. Jezikovnosistemska stilistika jezikovne pojave skladno s pogostostjo pojavitve in predvidene funkcije v določenem kontekstu kvalificira kot zaznamovane, ekspresivne, nižje, vulgarne itn. Kvalifikatorji so tako dodatni opisi rabe jezikovnega sredstva, ki hkrati s pomensko razlago določajo in opisujejo jezikovno rabo izbranega jezikovnega sredstva glede na splošno družbeno (ne)sprejemljivo (jezikovno) vedenje. Tako slovar in slovnica učita ter predpostavljata, katere naj bi bile govorčeve namere, npr. kvalifikator *žaljivo* tako pomeni, da je govorec nedvomno želel biti žaljiv, saj kvalifikatorji poleg pomena kažejo na govorčev čustveni odnos do pojma in trenutne komunikacijske situacije (prim. Stramljič Breznik 2013: 410). Ozavestiti je treba, da kvalifikatorji opisujejo hipotetično, a verjetno komunikacijsko situacijo in govorčeva čustva, namere. Komunikacijsko spreten govorec se bo o tem skušal še prepričati.⁴

Skladna s strukturno-funkcijsko opredelitvijo stila je tudi Koroščeva (1998: 8) opredelitev stila⁵ s sistemskega, postopkovnega, teleološkega, prezentacijskega, besedilotvornega in sporočanjaškega vidika. Vendar pa stilem, temeljna enota jezikovne stilistike, zahteva več interpretativnega navora od naslovnika kot nezaznamovana jezikovna enota (Katnić-Bakaršič 1999: 12). Kot tak se stilem ne nanaša na tipično izrazje, skladno itn. v besedilu nekega funkcijskega stila, ampak na drugačno, neobičajno. Sodobne stilistične teorije namreč izhajajo iz predpostavke, da stil ni le »oblačilo vsebine«, saj obstaja med stilom in pomenom ekvivalenca: sprememba oblike nujno vpliva na spremembo vsebine (prav tam: 10) in s tem smisla. To pa pomeni, da diateza kot različne ubeseditvene (oblikoslovno-skladenjske) zmožnosti oz. različne stavčnočlenske izraženosti iste pomenske podstave (tj. povedja in udeležencev) (Žele 2011) ohranjajo le navidezno isti sporočilni smisel in da je v različnih načinih ubeseditve skrit kar najširši zunajjezikovni kontekst. Prav ta naravna neločljivost jezika od konteksta zahteva rahljanje meja med različnimi pristopi k analiziranju

³ Jezikovnostilistične analize kot stičišče jezikoslovnega in literarnoznanstvenega raziskovanja se nanašajo na umetnostno knjižnojehovno in zapisano besedilo, tj. besedilo, ki ga »tvori« le eden od udeležencev, saj ga kot rezultat komuniciranja pogojujejo razmerja, ki »so vsakokrat drugačna, enkratna in v vseh svojih sestavinah neponovljiva« (Pogorelec 2011: 41), zadnje avtorica aplicira na katerokoli besedilo.

⁴ Če velja za (vsako spontano govorno) besedilo kot sestavljeni znak, da je »neke vrste 'unikum', kar pomeni, da so zanj značilni točno določeni [...] dejavniki [...], ki pogojujejo sam proces tvorjenja besedila in ki kot taki nikoli niso popolnoma prekrivni z [...] dejavniki, ki pogojujejo druge diskurze« (Smolej 2012: 127), lahko to trditev prenesemo na vse (jezikovne) znake.

⁵ Korošec (1998: 8) stil opredeli kot »eno od načel zgradbe besedila«, kot »tipični izbor jezikovnih prvin v besedilu«.

jezika/besedila in besedilo določa kot sestavljeni znak – torej del sistema –, katerega verjetni pomen in smisel vzajemno evocira kontekst, zlasti govorec, govorca. Prav to dejstvo usmerja k razumevanju jezikovnega sistema kot dinamične celote.⁶ Možnosti izbiranja pa niso omejene z jezikovnim sistemom, ampak govorčevo komunikacijsko spretnostjo (1), ko se lahko skladno s teorijo neskladja dosega humorni učinek preko jezika v smislu zavestnega neupoštevanja oblikoslovnih pravil: *vidam, vidaj, vidaš* (morfostilem) ali s preklapljanjem med jezikovnimi kodi: slovenščina, angleščina, nemščina.

(1)

David: Samo da vidam.

Črt: Kør vidaj.

David: Allrighty ...

Črt: Lahko vidaš do polnoči.

Aleš: En kolega je delal pri eni tiskarni, kjer so tiskali te əm stripe za neko nemško əə založbo.

Črt: Ne zej pokvarit vsega.

Alenka: Pa so šli v stečaj pa so jim ostali.

Aleš: Ja, sej je. Sej bi lahko jaz to obdržal.

Cvetka: Samo ti nisi erflogloser Musiker.⁷

Za sodobno stilistiko sta pomembna postopka preregistracija in stilizacija (Katič-Bakaršič 1999: 37–38). Pri prvem gre za prevzemanje jezikovnih sredstev iz drugih jezikovnih stilov oz. za možnost prevzemanja značilnosti kateregakoli registra v drugi register, najpogosteje je predmet analize še vedno umetnostno besedilo kot samozadostna celota, ki lahko ustvarja nove pomene in situacije, kar ustvarja dodatni nivo večpomenskosti umetnostnega besedila. Pri stilizaciji pa gre za posnemanje jezikovnih sredstev, značilnih za določen tip jezikovne realizacije z namenom ustvarjanja točno določene funkcije.

S prispevkom želim pokazati, da je absorbiranje in/ali posnemanje elementov drugih stilov, jezikovnih zvrsti ali žanrov lahko značilno tudi za jezik vsakdanjega komuniciranja. V zgledu (2) govorci s stilemom *hvalimo* hkrati posnemajo značilnosti razgovora⁸ in jih vnašajo v pogovor med prijatelji ter tako namenoma izkoriščajo pravila rabe jezikovnih sredstev: glagola *hvaliti* praviloma ne uporabljamo kot glagol jezikovne dejavnosti v eksplicitni performativni obliki. Izrečeno *hvalimo* učinkuje

⁶ Tako razumevanje izraza *sistem* omogoča tudi slovarska razlaga: sistem je skupina povezanih, soodvisnih teles, enot, ki sestavljajo zaključeno celoto za skladno »zunanje« delovanje. Povezanost enot, teles nekega sistema je določena s pravili, zakonitostmi ali glede na funkcije delovanja.

⁷ Izrečeno se nanaša na naslov stripa, ki ga listajo udeleženci pogovora.

⁸ Posameznik si ustvari sisteme za svoje jezikovno vedénje, skladno s sistemi skupine ali skupin, s katerimi se poistoveti oz. se želi začasno poistovetiti. Svojo identiteto oblikuje in izraža glede na soudeležence konkretnega govornega dogodka: govorci pri prilagajanju »svojega govora ne funkcionirajo le v skladu z zahtevami situacije, torej zunanje norme, temveč vedno skušajo postaviti v ospredje tisti del svoje podobe, s katerim bodo v dani situaciji dosegli kar največji učinek na konkretnega naslovnika svojih sporočil« (Skubic 2005: 166), kar je nemara najbolj opazno v pogovoru (tj. spontanem pragmatičnem govoru), saj za razgovor veljajo omejitve tudi glede razpoložljivih govornih dejanj, še posebej, kadar je asimetrija med udeleženci izrazitejša in stik manj pogost.

humorno, ta učinek je stopnjevan s strani Davidove prijateljice Alenke, ki ga sicer resno graja, a je njena reakcija manj pričakovana v pogovoru med prijatelji kot v razgovoru. Dosežen učinek humornosti je tu le v očeh opazovalca (prim. Attardo 2001: 33).

(2)

Tilen: Izvolte.

David: Hvalimo.

Alenka: No, David (*očitajoče*).

David: Kaj »No, David«?

Alenka: Pa ne morš kər takoj tak planit.

Za sodobno stilistiko, ki je večinoma opisna (Katnič-Bakaršič 1999: 10), so pomembni trije elementi tradicionalne retorike: nauk o tropih in figurah (metafore, primerjave itn.), teorija o tvorjenju besedila (*dispositio*) in teorija o treh stilih oz. diskurzih (prav tam: 17–18). Trope in figure razume kot dinamična sredstva argumentacije, kot sredstva vezanja besedilnih enot, kot svojevrstne stilistično-semantične konektorje. Teorija o treh stilih pa je pomembna za razvoj funkcijskih zvrsti.

S teorijo jezikovne pragmatike in tako povečanim zanimanjem za dialog, diskurz se je tudi na področju jezikovne stilistike povečalo zanimanje za jezik vsakdanjega komuniciranja (prim. Katnič-Bakaršič: 34).

Teorija jezikovne pragmatike

Osredotoča se na kontekst, smisel, pogovorna sklepanja in nanašajska zaporedja. Z njimi je povezano izbiranje, sprejemljivost, dogovorjenost in prilagodljivost jezikovnih pojavov (Verschueren 2000: 88, 106–107).⁹ Zasnovana je na skupku splošnih načel o racionalnem delovanju človeka (Grice 1991: 28), ki so prenesena na jezikovna vprašanja. Govorec tako razpolaga s smernicami, kako organizirati in uporabiti informacijo, ponujeno v besedilu, da se izrazi (in razume) več, kot je bilo izrečeno. Načeli sodelovanja in vljudnosti sta odgovorni za oblikovanje nanašajskih zaporedij in koherentnosti besedila ter predstavljata kontekst kot kognitivni prispevek k interpretaciji izreka.

Besedilo

Lahko bi ga opredelili kot v sebi koherentno celoto jezikovnega komuniciranja s prepoznavnimi komunikacijskimi funkcijami in na poseben način oblikovano strukturo (Gansel, Jürgens 2007: 51). Opredelitev besedila kot komunikacijske pojavitve, ki izpolnjuje kriterije besedilnosti po Beaugrandu in Dresslerju (1992: 7–8) je treba dopolniti in nadgraditi s t. i. materialnostjo in medijskostjo (»Materialität und Medialität«; Spitzmüller, Warnke 2011: 22), ki se nanašata na razlikovanje med digitalnim in klasičnim besedilom ter na načine posredovanja besedila naslovniku (internet, radio, televizija). Nedvomno je treba dodati tudi temo oz. vsebino, tesno

⁹ Vsi ti pojmi se nanašajo na stil kot način tvorjenja besedila.

povezano s tvorčevimi namero in želenim ciljem. Funkcija teme je zagotavljanje dostopa do kontekstualnih informacij, ki so za razumevanje bistvenejše od teme same. Besedilne enote so v specifičnih medsebojnih pomenskih in funkcijskih razmerjih, kar oblikuje besedilnost ali koherentnost. Vendar pa razumevanje besedila ni stranski produkt sprejemljivosti (relevantnosti) ali koherentnosti, ampak naših intuicij kot posledica iskanja relevantnosti oblike in vsebine (Blakemore 2001: 105–106). Termin koherentnost tako vključuje tudi kohezivnost kot pojav, ki je tradicionalno vezan le na besedilno skladnjo. Navedeno velja za vsa besedila, tudi govornjena, pri tvorjenju katerih je govorec praviloma pod večjim časovnim pritiskom, še posebej, če gre za neposredna¹⁰ in spontana besedila. Tako je pritisk ob tvorjenju besedila, spontanega ali vnaprej pripravljene, odvisen od govorcevih komunikacijskih spretnosti.¹¹

Spontano neposredno govornjeno besedilo¹² z vidika jezikovne pragmatike in jezikovne stilistike¹³

Sodobna jezikovna stilistika razume besedilo kot mesto tvorjenja smisla na interaktiven, dinamičen način, besedilo je mesto, kjer se pogaja o smislu, saj sporočeno – izraz v kontekstu – evocira in potencira le nekatere pomene (Katnić-Bakaršić 1999: 80). To je neposredno povezano z Griceovim sodelovalnim načelom in pogovornimi sklepanji. Nadalje lahko retorične oz. t. i. stilistične značilnosti (npr. metaforo, litoto, ironijo) v besedilih razumemo kot posledice neupoštevanj maksim sodelovalnega načela, v prvi vrsti maksime kakovosti, načina in količine. Z omenjenimi maksimami lahko povežemo tudi t. i. načela praktične stilistike: načelo jasnosti, jednatosti, zanimivosti, primernosti (Toporišič 1965: 81–91). Ker je »aktualno hkratno analiziranje več različnih stilov v nekem besedilu, saj predmet raziskovanja stilistike niso le funkcijski stili, ampak vse jezikovne različice« (Katnić-Bakaršić 1999: 25), je tudi kodno preklapljanje moč povezati s teorijo jezikovne pragmatike in teorijo govornih dejanj (Verscheuren 2000: 172–178). Nedvomno pa je tako vprašanje stilistike kot jezikovne pragmatike vprašanje oblikovanja nanašanjških zaporedij, saj govorec tehta med količino in relevantnostjo informacij, da ostane jasen in nedvoumen, hkrati pa upošteva značilnosti jezikovnih različic ali besedilnih tipov.

¹⁰ Neposredno besedilo nastaja v komunikacijskem stiku med vsaj dvema udeležencema, ki sta v neposrednem stiku.

¹¹ Komunikacijsko spretnost ali sporazumevalno zmožnost sestavljajo jezikovna, sociolingvistična in strateška zmožnost (Bešter Turk 2011: 116).

¹² Z opredelitvijo spontanega govora M. Smolej (2012: 17), da se na tak govor »govorec pred potekom govornega dejanja [...] ni (na noben možen način) pripravil oz. da govorec vnaprej ni tvoril možnih/verjetnih jezikovnih struktur«, se ni mogoče strinjati iz vsaj treh razlogov: 1) besedilo je odraz družbene prakse (Hepp 1998: 10–11), torej se z razvijanjem komunikacijske spretnosti na nek način pripravljamo na tvorjenje besedil, 2) o možnem poteku spontanega govora lahko razmišljamo in predvidimo vsebinske poudarke ter s tem morda celo strukturo izrečenega, a to še ne pomeni, da bomo predvideno dejansko ubesedili, 3) pomen besedne zveze *pripraviti se na govor* je odvisen od konkretnega govornika (gl. opombo 3).

¹³ Naj omenim le nekatere raziskovalce (spontanega) govornjenega besedila: O. Kunst Gnamuš (1984), T. Korošec (1998), S. Kranjc (1997), J. Zemljarič Miklavčič (2008), D. Verdonik (2007), M. Smolej (2012), P. Vitez in A. Zwitter Vitez (2004).

Za ponazoritev navajam del pogovora med Rebeko Dremelj (R) in Sašo Lendero (S) (3).

(3)

R: Mimogrede, ne. Js se spravim včeri ə mojga nečaka, od mojga brata ...

S: Ja.

R: ... sineka Daneja, ne. Star je leto pa pol, ne.

S: Ja.

R: V glavnem super vse. S ta malim se špilam, se zafrkavam, vse fajn ə in potem grem js neki na balkon. In oni majo na balkonu pač tista vrata, ne. Mislim normalna bal[konska vrata].

S: [Ja. Ja.]

R: Js grem na balkon, zaprem vrata ə ...

S: Na drugi strani ni kljuke.

R: Ne, vem, ampak js vrata zaprem glih tolk, da ne bo pihal noter.

S: Aha.

R: In pride ta mal – leto pa pu star – zraven unih balkonskih vrat | in on mene tak gleda in jaz se še zafrkavam z njim: »Kaj je, Danej? Kaj je, Danej?« in on se nasloni na kljuko in zapre. In jaz ostanem ... Leto pa pu. In js ostanem sama od zuni na balkonu, finta pa v tem, da vhodna vrata do njih [] sn mela pa tut zaklenjena zaradi tega, da ne bi ta maj slučajno po

S: [Ja.]

R: stupnicah padu. In potem je mene panika zagrabra [] in sn – stara moja – z tem levim

S: [Ja.]

R: bokom tako bušnila noter v tista vrata, v tisti paniki, ker sn se cela pajtlala, herc mi je delal po moje – ne vem, kolko udarcev na minuto – tako trešča v una vrata noter, da sn vrata raz...

S: Dol vrgla.

R: Zlamala [] vrata, da sn vdrla v bajto. In tlele mam zdej tule čist plavo, ker sn tole zadela

S: [A!]

R: ob vrata. No, da vidma zej.

V izbrani pasaži se tema razvija pripovedno. Pripoved, ki ima nanašanjško in razlagalno intenco, se od drugih slogovnih postopkov ločuje po okoliščinah pripovedovanja, semantični vsebini in zaporedjih. Ima linearno zgradbo, v kateri različne pasaže predstavljajo različne vrste informacij. Vsaka pasaža ima različno funkcijo znotraj zgodbe. Poleg tega so v vsaki pasaži vsebovani različni tipi povedi, katerih skladijske in semantične lastnosti prispevajo k njihovi identiteti kot enoti znotraj zgodbe in k njihovim funkcijam. V analiziranem primeru si Rebeka s konektorjem *Mimogrede*, s katerim nakaže, da kar bo sledilo, morda ni povsem povezano z že povedanim, zagotovi Sašino pozornost in dovolj časa, da bo svojo zgodbo lahko povedala do konca. V usmeritvenih povedih, ki tipično vsebujejo statične glagole, opiše informacije o ozadju, kot so čas, kraj, in določi osebe: *Js se spravim včeri ə mojga nečaka ...*; *Star je leto pa pol, ne*. Zadnja poved, reducirana le na bistvene informacije, *leto pa pou*, se v nadaljevanju pripovedi pojavi še enkrat, a ne funkcioniira več kot del opisne zgradbe, ampak sodi k vrednotenjski zgradbi. Ponovna pojavitev te

povedi v drugi sestavini pripovedne zgradbe povedi spremeni funkcijo. S premim govorom poustvari dogodek, o katerem pripoveduje: *zafrkavam z njim: »Kaj je, Danej? Kaj je, Danej?«*. Premi govor in poročani govor sta različna načina reproduciranja tujega ali lastnega govora (Hoffmanová idr. 1999: 99–102). S paralelizmom dogajanje stopnjuje: *in on mene tak gleda in jaz se [...] in on se nasloni na kljuko in zapre. In jaz ostanem ... In js ostanem sama od zuni*. Izpostavljena je napetost med osrednjima osebama zgodbe: *jaz* in *on*, veznik *in*, ki kaže na zaporedje v dogajanju. Rebeka stopnjuje napetost še z dramatičnim sedanjikom: *grem, zaprem, pride, gleda*, kjer glagolska končniška morfema jasno kažeta ali na Rebeke ali Daneja. Dramatični sedanjik uporablja pri zapletanju zgodbe. Ko zgodba doseže vrh, pa začne uporabljati preteklik: *sem se pajtlala, je delal*. Sašo z izpostavo *in sn – stara moja* posebej opozori na razplet zgodbe: *tako trešča v una vrata noter, da sn vrata raz... Zlamala vrata, da sn vdrla v bajto*. Opazimo lahko, da nanašalnice *vrata* ne pozaimlja, ampak vedno dobesedno ponovi, lahko doda pridevniški kazalni zaimek *tista* ali *una*. S tem zaimkom ustvarja neke vrste paralelizem, ki stopnjuje učinek njenih besed: *v tista vrata, v tisti paniki*. Glede na besedilno zgradbo bi analizirano pripoved lahko razumeli kot dramatično pripoved, saj vsebuje zaplet in vrednotenje, če pa upoštevamo še okoliščine tvorjenja, pogovor je namenjen širši javnosti, pa bi jo lahko razumeli kot anekdoto.

Stil kot način ubeseditve je odvisen od govorčevega znanja kot kognitivnega prispevka k sporočenemu. To znanje so pravzaprav lahko le postavke, prepričanja, želje, ki jih skladno s teorijo jezikovne pragmatike predstavlja t. i. mentalni svet. Ta omogoča različno odzivanje npr. na očitek (zglede (2): *No, David*) in s tem različne ubeseditvene možnosti.

Sklep

S poskusom hkratnega analiziranja gradiva z vidika teorije jezikovne pragmatike in jezikovne stilistike, prvega kot vidika, izrazito vezanega na človekovo znanje, in drugega kot z vprašanji strukture in sistema vezanega vidika, prispevek potrjuje, da je besedilo sestavljeni jezikovni znak, katerega interpretacija je odvisna ne le od tvorčeve izbire in kombinacije jezikovnih danosti, ampak v enaki meri tudi od naslovnika in prekrivnosti njunih »svetov«.

Literatura

- ATTARDO, Salvatore, 2001: *Humorous Texts: A Semantic and Pragmatic Analysis*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- de BEAUGRANDE, Robert Alain, DRESSLER, Wolfgang Ulrich, 1992: *Uvod v besediloslovlje*. Ljubljana: Park.
- BEŠTER TURK, Marja, 2011: Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovnstvo* 56/3–4. 111–130.
- BLAKEMORE, Diane, 2001: Discourse and Relevance Theory. Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton (ur.): *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell. 100–118.
- GANSEL, Christina, JÜRGENS, Frank, 2007: *Textlinguistik und Textgrammatik. Eine Einführung*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

- GRICE, Paul, 1991: *Logic and Conversation. Studies in the Way of Words*. Cambridge: Harvard University Press. 22–40.
- HEPP, Andreas, 1998: *Fernsehaneignungen und alltagsgespräche. Fernsehnutzung aus der Perspektive der Cultural Studies*. Opladen/Wiesbaden.
- HOFFMANOVÁ, Jana, MÜLLEROVÁ, Olga, ZEMAN, Jiří, 1999: *Konverzace v češtině. Při rodinných a přátelských návštěvách*. Praga: Trizonia.
- KATNIČ-BAKARŠIČ, Marina, 1999: *Lingvistička stilistika*. Budapest: Open Society Institute.
- KOROŠEC, Tomo, 1998: *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- KRANJC, Simona, 1997: Govorjeni diskurz. *Jezik in slovstvo* 42/7. 307–320.
- KRAJNC IVIČ, Mira, 2008: *Zasebni dvogovori. Doktorska disertacija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- KRAJNC IVIČ, Mira, 2010: Pripovedovanje in opisovanje v vrtcu. Jana Goriup (ur.): *Vrtec od včeraj do danes za jutri*. Zreče. 76–86.
- KUNST GNAMUŠ, Olga, 1984: *Govorno dejanje – družbeno dejanje. Komunikacijski model jezikovne vzgoje*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- POGORELEC, Breda, 2011: *Stilistika slovenskega knjižnega jezika. Jezikoslovni spisi II*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- SKUBIC, Andrej E., 2005: *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba.
- SMOLEJ, Mojca, 2012: *Besedilne vrste v spontanem govoru*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- SPITZMÜLLER, Jürgen, WARNKE, Ingo H., 2011: *Diskurzlinguistik. Eine Einführung in Theorien und methoden der transtextuellen Sprachanalyse*. Berlin, Bosten: Walter de Gruyter GmbH & Co.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena, 2013: Samostalniška leksika z ekspresivnimi kvalifikatorji v Slovarju novejšega besedja. Andreja Žele (ur.): *Družbena funkcijskost jezika: (vidiki, merila, opredelitve)*, *Obdobja* 32. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 409–416. <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp32/zbornik/Stramljic.pdf>
- TOPORIŠIČ, Jože, 1966: Praktična stilistika. *Jezik in slovstvo* 11/4. 81–91.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- VERDONIK, Darinka, 2007: *Jezikovni elementi spontanosti v pogovoru: diskurzni označevalci in popravljajna*. Maribor: Mednarodna knjižna zbirka Zora 48.
- VERSCHUEREN, Jef, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba *cf.
- VITEZ, Primož, ZWITTER VITEZ, Ana, 2004: Problem prozodične analize spontanega govora. *Jezik in slovstvo* 49/6. 3–24.
- ZEMLJARIČ MIKLAVČIČ, Jana, 2008: *Govorjeni korpusi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- ŽELE, Andreja, 2010: Diateza v slovenščini. *Riječ* 16/3. 128–152.